

УДК 35:377.4:619:614.23

Дідок Юлія Валентинівна

доцент кафедри державного управління
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
кандидат ветеринарних наук, доцент

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню державного регулювання розвитку професійного навчання фахівців ветеринарної медицини в системі післядипломної освіти. Схарактеризовано правові аспекти державного регулювання розвитку післядипломної освіти фахівців ветеринарної медицини. Виокремлено та схарактеризовано форми післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини. Проаналізовано процес післядипломного навчання лікарів ветеринарної медицини у формі довгострокового підвищення кваліфікації. Результатами проведеного експертного опитування встановлено потребу модернізації системи післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини в Україні.*

***Ключові слова:** державне регулювання розвитку післядипломної освіти фахівців ветеринарної медицини в Україні, професійне навчання лікарів ветеринарної медицини, система післядипломної освіти фахівців ветеринарної медицини, довгострокове підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної медицини.*

Дидок Ю.В. Государственное регулирование развития последипломного образования специалистов ветеринарной медицины в Украине

***Аннотация.** Статья посвящена исследованию государственного регулирования развития профессионального обучения специалистов ветеринарной медицины в системе последипломного образования. Охарактеризованы правовые аспекты государственного регулирования развития последипломного образования специалистов ветеринарной медицины. Выделены и охарактеризованы формы последипломного образования специалистов ветеринарной медицины. Проанализирован процесс последипломного обучения врачей ветеринарной медицины в форме долгосрочного повышения квалификации. В результате проведенного экспертного опроса установлена необходимость модернизации системы последипломного образования врачей ветеринарной медицины в Украине.*

***Ключевые слова:** государственное регулирование развития последипломного образования специалистов ветеринарной медицины в Украине, профессиональное обучение врачей ветеринарной медицины, система последипломного образования специалистов ветеринарной медицины, долгосрочное повышение квалификации специалистов ветеринарной медицины.*

Didok Yu. V. The governmental regulation of the veterinary medicine specialists' postgraduate education development in Ukraine

***Annotation.** The paper is devoted to the study of the governmental regulation of the professional training development of veterinary medicine specialists in the system of postgraduate education. The legal bases of state regulation of postgraduate education in the*

field of veterinary medicine have been analyzed. The forms of veterinary medicine specialist's postgraduate education have been identified and their characteristics have been defined. The process of long-term advanced training of veterinary medicine doctors has been analyzed. As a result of the expert survey, the need of modernization the postgraduate education system of veterinary medicine specialists in Ukraine has been established.

Key words: *governmental regulation of the development of postgraduate education of veterinary medicine specialists in Ukraine, professional training of doctors of veterinary medicine, the system of postgraduate education of veterinary medicine specialists, long-term advanced training of veterinary medicine specialists.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підвищення ефективності державного управління в галузі ветеринарної медицини в Україні є однією з гострих проблем у зв'язку з ускладненням ситуації щодо небезпечних інфекційних хвороб тварин упродовж останніх років. Розв'язання зазначеної проблеми безпосередньо залежить від рівня кваліфікації, ступеня використаної ділової активності, творчого потенціалу фахівців ветеринарної медицини. З огляду на це належний рівень забезпечення галузі ветеринарної медицини висококваліфікованими кадрами є однією з важливих і важливих передумов її ефективного функціонування.

Система післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини є складовою національної системи освіти. На думку вітчизняних науковців, структура підготовки фахівців ветеринарної медицини в Україні за галуззю знань «Ветеринарія» узгоджується з концепцією післядипломної освіти й забезпеченням принципу неперервності освіти в межах світових критеріїв «навчання впродовж усього життя» [1, с. 36]. Проте слід зазначити, що вона не позбавлена певних організаційних недоліків, пов'язаних із недостатньою координацією, нерівномірністю та непослідовністю реалізації форм післядипломного навчання, порушенням балансу організаційних можливостей системи та потреб ветеринарної практики, недосконалим плануванням і прогнозуванням потреб закладів ветеринарної медицини в навчанні. У контексті вищевикладеного особливо актуальним стає дослідження державного регулювання розвитку післядипломної освіти фахівців ветеринарної медицини в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання проблеми кадрового забезпечення державної служби започатковано в працях багатьох українських і зарубіжних учених. Питання кадрової політики і кадрового потенціалу державної служби України розглядаються в працях В. Авер'янова, Г. Атаманчука, О. Воронько, С. Дубенко, В. Князева, І. Лопушинського, В. Малиновського, Н. Нижник, О. Пархоменко-Куцевіл, Г. Савченка, В. Яцуби та інших авторів. Особливості кадрового забезпечення і відтворення трудових ресурсів аграрної сфери висвітлюються у працях О. Бородіної, Й. Завадського, Н. Гончарук, І. Степаненка, В. Юрчишина та інших дослідників. Проблема кадрового забезпечення галузі ветеринарної медицини в Україні присвячено праці П. Вербицького, П. Достоевського, П. Цвіліховського, Ю. Чабанової.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поза увагою дослідників і експертів залишаються питання кадрового забезпечення галузі ветеринарної медицини в Україні висококваліфікованим персоналом через удосконалення якості післядипломної освіти фахівців ветеринарної медицини, яким присвячується ця стаття та які становлять невирішену частину проблеми підвищення ефективності державного управління в галузі ветеринарної медицини в Україні.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у висвітленні результатів дослідження державного регулювання розвитку післядипломної освіти фахівців ветеринарної медицини в Україні. Зокрема, у межах зазначеної мети було поставлено такі цілі: проаналізувати правове забезпечення державного регулювання розвитку післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини в Україні; дослідити форми післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини в Україні та визначити їх особливості; розглянути механізм післядипломного навчання лікарів ветеринарної медицини у формі довгострокового підвищення кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Післядипломна освіта є системою надання знань на базі періодичного додаткового навчання осіб, які вже мають

спеціальність, з метою забезпечення відповідності рівня їх кваліфікації вимогам ринку праці [2].

Післядипломна освіта фахівців ветеринарної медицини здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про ветеринарну медицину», «Положення про післядипломну освіту лікарів ветеринарної медицини в Україні» [3; 4], інших актів законодавства України з питань освіти, а також відповідно до міжнародних вимог щодо напрямків професійної діяльності.

Закон України «Про ветеринарну медицину» визначає загальні засади професійної підготовки, післядипломної освіти та атестації спеціалістів ветеринарної медицини. Так, у статті 33 закріплюється, що професійна підготовка спеціалістів ветеринарної медицини здійснюється лише за стаціонарною формою навчання, післядипломна освіта й атестація – у встановленому законодавством порядку, підвищення кваліфікації – не рідше ніж один раз на 5 років [4, с. 38].

«Положення про післядипломну освіту лікарів ветеринарної медицини в Україні» містить мету системи післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини, перелік закладів післядипломного навчання та основні критерії щодо їх визначення, види форм післядипломної освіти, форми та особливості організації навчального процесу, види навчальних занять, основні документи, що регламентують зміст і організацію навчального процесу тощо [3].

До переліку закладів післядипломного навчання лікарів ветеринарної медицини входять Інститут післядипломної освіти Харківської державної зооветеринарної академії, Одеський державний аграрний університет, Сумський національний аграрний університет; Інститут післядипломної освіти та перепідготовки кадрів АПК Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені І.З. Гжицького; Інститут післядипломного навчання керівників і спеціалістів ветеринарної медицини Білоцерківського національного аграрного університету; Навчально-науковий

інститут післядипломної освіти Київського національного університету біоресурсів і природокористування України.

Відповідно до «Положення про післядипломну освіту лікарів ветеринарної медицини в Україні» [3] післядипломна освіта лікарів ветеринарної медицини в Україні здійснюється у формах спеціалізації, стажування, підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів (табл. 1). Усі ці форми, за винятком перепідготовки, не передбачають присвоєння кваліфікації та зміну освітньо-кваліфікаційного рівня [3].

У цьому зв'язку доцільно звернути увагу на те, що лише довгострокове підвищення кваліфікації є обов'язковим для всіх фахівців-практиків і проводиться не менше одного разу на п'ять років.

Таблиця 1

Форми післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини в Україні

Форма післядипломної освіти	Зміст/призначення	Термін	Установа (ким здійснюється)
Спеціалізація	Набуття здатностей виконувати окремі завдання та обов'язки, що мають свої особливості в межах спеціальності з урахуванням нових напрямків розвитку науки та технологій відповідно до умов виконання певних професійних функцій	від 72 до 500 навч. год.	ВНЗ післядипломної освіти або структурні підрозділи ВНЗ відповідного рівня акредитації
Стажування	Набуття досвіду виконання завдань та обов'язків цієї спеціальності	від 1 до 10 місяців	Підприємства, організації, наукові установи, заклади освіти в Україні або за кордоном
Підвищення кваліфікації	Набуття здатностей виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах спеціальності. Види:		
	Довгострокове	від 72 до 500 навч. год.	ВНЗ післядипломної освіти або структурні підрозділи ВНЗ відповідного рівня акредитації
	Короткострокове	від 20 до 72 навч. год.	Зклади післядипломної освіти або структурні підрозділи ВНЗ

			відповідного рівня акредитації, безпосередньо на виробництві, тематичних семінарах, виїзних заняттях
Перепідготовка	Отримання іншої спеціальності на основі раніше здобутої освіти та досвіду практичної діяльності		ВНЗ, заклади системи НАДУ

Складено автором на основі [3].

Підвищення кваліфікації є важливою умовою атестації, переміщення по службі, присвоєння кваліфікаційних категорій, звань та однією з вимог відповідності здійснення фізичними та юридичними особами господарської діяльності з ветеринарної практики, виробництва ветеринарних медикаментів і препаратів, оптової, роздрібною торгівлі ветеринарними медикаментами і препаратами, проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних робіт на об'єктах ветеринарного контролю та нагляду (рис. 1).

Процес довгострокового підвищення кваліфікації ветеринарних фахівців включає низку таких послідовних заходів:

- визначення потреби на рівні територіальних органів на основі обліку посад відповідно до рівня їх кваліфікації, ротації кадрів і перспектив нових напрямків у роботі;
- складання плану-заявки для Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів (далі – Держпродспоживслужба України);
- формування плану-графіку післядипломного навчання на наступний рік, погодження його з Міністерством аграрної політики та продовольства України;
- затвердження й доведення до відома закладів післядипломної освіти та територіальних органів Держпродспоживслужби України в областях і містах;
- видання наказу керівником установи про відрядження фахівця на навчання згідно з отриманим з планом-графіком [5].

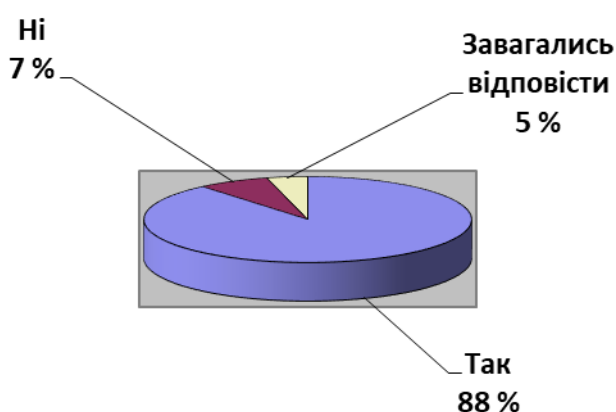
Рис.1. Схема процесу післядипломного навчання лікарів ветеринарної медицини в Україні (складено автором на підставі «Положення про післядипломну освіту лікарів ветеринарної медицини в Україні» [3])

Аналіз даних статистичної звітності вказує на те, що виконання планів відбувається досить нерівномірно, у деяких областях фіксуються факти порушення термінів проходження курсів, рівень формування заявок на складання планів-графіків є недостатньо високим.

Результати експертного опитування, проведеного нами 2017 року серед керівників структурних підрозділів науково-дослідних установ і вищих навчальних закладів України (завідувачі кафедр, лабораторій, директори науково-дослідних інститутів, ректори університетів, їхні заступники),

керівників Управлінь ветеринарної медицини в районах, начальників районних лікарень ветеринарної медицини, директорів районних і міжрайонних лабораторій ветеринарної медицини, керівників структурних підрозділів Держпродспоживслужби України, свідчать про потребу модернізації чинного механізму післядипломної освіти в галузі ветеринарної медицини України (рис. 2.).

Експертне опитування проводилося з метою з'ясування експертної думки щодо реформування системи органів державної ветеринарної медицини України. Одним з основних завдань опитування було з'ясування стану сучасної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної медицини України.

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Як Ви вважаєте, чи потребує вдосконалення сучасна система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної медицини?» (у % до всіх опитаних)

Відповідаючи на запитання щодо потреби вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної медицини, 88 % опитаних експертів упевнені, що сучасна система потребує вдосконалення. Лише 7% респондентів уважають, що чинна система

підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної медицини України вдосконалення не потребує.

Висновки з даного дослідження. Післядипломна освіта лікарів ветеринарної медицини в Україні здійснюється у встановленому законодавством порядку у таких формах, як спеціалізація, стажування, підвищення кваліфікації (короткострокове – від 20 до 72 навч. год., довгострокове – від 72 до 500 навч. год.), перепідготовка кадрів [5]. Усі форми післядипломної освіти, за винятком перепідготовки, не передбачають присвоєння кваліфікації та зміну освітньо-кваліфікаційного рівня. До переліку закладів післядипломного навчання фахівців ветеринарної медицини входять шість закладів вищої освіти України аграрного та ветеринарного профілю, у яких створено відповідні підрозділи (інститути) на базі факультетів ветеринарної медицини. Програмами курсів підвищення кваліфікації, розрахованих головним чином на один місяць, передбачається поглиблене вивчення переважно спеціальних медичних дисциплін. В організаційно-методичному забезпеченні системи післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини недостатньо використовуються сучасні науково-технічні досягнення, і передусім інформаційно-комунікаційні технології, новітні освітні інновації, застосування яких розкриває нові можливості для організації та проведення систематичного навчання.

Практика функціонування системи післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини в Україні демонструє її недосконалість і непристосованість до сучасних умов. Фактично регулювальний вплив Держпродспоживслужби України поширюється на довгострокове підвищення кваліфікації спеціалістів ветеринарної медицини, що є обов'язковим для всіх фахівців-практиків. Інші форми післядипломної освіти (стажування, перепідготовка, спеціалізація) мають здебільшого декларативний характер. Підвищення кваліфікації категорії ветеринарних лікарів, які за посадами мають статус державних службовців, центрального апарату Держпродспоживслужби України здійснюється Інститутом

післядипломної освіти Київського національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема і працівників центральних органів виконавчої влади (Міністерства аграрної політики та продовольства України). Підвищення кваліфікації таких посад, як спеціалісти з кадрової роботи обласних і районних структурних підрозділів Держпродспоживслужби України, не планується. Для працівників територіальних органів (інспекторів ветеринарної медицини – державних службовців) проходження регламентованих положенням форм післядипломної освіти (крім довгострокового підвищення кваліфікації) не передбачено планами та здійснюється за власною ініціативою у формі навчання в магістратурі на базі закладів ВНЗ України. У нормативно-правовому регулюванні системи післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини не передбачається чіткої взаємозалежності рівня знань, стажу роботи на посаді, категорій посад та обсягу повноважень, професіоналізму під час виконання посадових обов'язків і неперервності навчання. Наявність таких проблем, а також результати проведеного експертного опитування вказують на потребу оновлення системи післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини, що має відповідати вимогам сучасності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку доцільно спрямовувати на комплексне дослідження державного регулювання системи післядипломної освіти лікарів ветеринарної медицини з метою її модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цвіліховський М. І. Структура й методологічні засади підготовки фахівців ветеринарної медицини в Україні на сучасному етапі / М.І. Цвіліховський, В.Б. Духницький, В. К. Костюк // Ветеринарна медицина України. – №8 (210). – 2013. – С.36-41.
2. Кудрявцева Н. П. Організаційно-економічний механізм державного регулювання освіти (на прикладі післядипломної освіти): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / Н.П. Кудрявцева; Н.-д. екон. ін-т. – К., 2004. – 18 с.: табл. – укр).
3. Про затвердження Положення про післядипломну освіту лікарів ветеринарної медицини в Україні: Наказ Мінагрополітики України та ДДВМ України № 93 від

09.08.2004 // Офіційний вісник України. – № 34. – стор. 163. – стаття 2294, код акта 29837/2004

4. Про ветеринарну медицину: Закон України: (Офіц. вид.). – К.: Ветінформ, 2002. – 43 с.
5. Дідок Ю. В. Удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері ветеринарної медицини / Ю.В. Дідок // Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 10 квітня 2014 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – С. 153-155.

Statement of the problem. An increase of the efficiency of public administration in the field of veterinary medicine in Ukraine is one of the acute problems through the complication of the situation regarding to dangerous infectious animal diseases during the recent years. The solution of this problem directly depends on the level of qualification, the degree of used business activity, the creative potential of veterinary medicine specialists. In view of this, the required level of veterinary medicine provision with highly qualified personnel is one of the important and necessary prerequisites for its effective functioning.

Urgency. The postgraduate education system of veterinary medicine specialists has a certain organizational deficiencies connected with the lack of coordination, the existence of unevenness and inconsistency in the realization of postgraduate training forms, the imbalance organizational capacity of the system and veterinary practice needs, problems in forecasting needs of veterinary establishments in staff training. In the context of the above mentioned the research of the government regulation of the veterinary medicine specialists' postgraduate education development in Ukraine becomes especially relevant.

The purpose and tasks of the article. The paper objective is to highlight the results of study the government regulation of the veterinary medicine specialists' postgraduate education development in Ukraine. Within this purpose, the following tasks were set: to analyze the legislative framework of government regulation of the veterinary medicine specialists postgraduate education development; to identify the forms of veterinary medicine specialists postgraduate education and to define their characteristics; to analyze the process of

veterinarians' post-graduate training in the form of long-term advanced qualification.

Summary. The postgraduate education system of veterinary medicine specialists is an integral part of the national education system of Ukraine. The postgraduate education of veterinary medicine specialists is carried out according to the Laws of Ukraine «On Education», «On Higher Education», «On Veterinary Medicine», «The Regulation on postgraduate education of veterinarians in Ukraine» and other legislative acts of Ukraine on education. The Law of Ukraine «On Veterinary Medicine» defines the general principles of the professional training, the postgraduate education and the attestation of veterinary medicine specialists. «The Regulation on postgraduate education of veterinarians in Ukraine» defines the purpose of postgraduate education system of veterinary medicine doctors, the list of institutions for postgraduate education, the postgraduate education forms and the forms of educational process.

The list of postgraduate education establishments for veterinary medicine specialists includes Kharkiv State Zooveterinary Academy, Odessa State Agrarian University, Sumy National Agrarian University, Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after I. Z. Gzhytsky, Bila Tserkva National Agrarian University, Kyiv National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

According to the results of the conducted in 2017 expert survey, 88% of experts surveyed believe, that the modern system of postgraduate education in the field of veterinary medicine of Ukraine requires improvement.

Conclusions and outcomes. The postgraduate education system of veterinary medicine specialists in Ukraine is carried out in accordance with the procedure established by law in such forms as specialization, internship, advanced training, retraining of personnel. After the passing all forms of postgraduate education, with the exception of retraining, the conferment and/or the change of qualification level are not foreseen. The list of institutions of postgraduate training of veterinary medicine specialists in Ukraine includes six higher education

institutions of agrarian and veterinary profiles. The results of the carried statistical reporting analysis showed that the practice of functioning of veterinary medicine specialists' postgraduate education system in Ukraine is imperfect, has a lot of shortcomings and inconsists with modern conditions. The results of the conducted expert survey also indicate the need to update the veterinary medicine specialists' postgraduate education system.